

پایداری شهری با نگاهی به ویژگیهای شهرهای ایران

مزدک جعفریان، فرید عبدالحسین پور

آدرس: مشهد، احمدآباد، خ احمد آباد، خ رضا، رضا، شماره ۵/۵۴

abdolhoseinpour@gmail.com / mazdak_jafarian@gmail.com

چکیده:

این مقاله با تحلیل ساختاری پایداری شهری و شناخت ابعاد اجتماعی، اقتصادی و بوم شناختی آن، در پی یافتن اشتراکاتی در راهکارها جهت تحقق این امر در کلانشهرهای ایران بر پایه ویژگی های محیطی، جمعیتی و اقتصادی خاص این سرزمین است. روش شناسی این پژوهش مبتنی بر مطالعات کتابخانه ای و بررسی های تطبیقی پیرامون مسائل شهری ایران استوار است. بررسی معیارهای پایداری و راهکارهای آن در سطوح منطقه شهری، الگوی شکل شهر و ساختار خرد آن باعث روشن شدن نتایج زیر می شود:

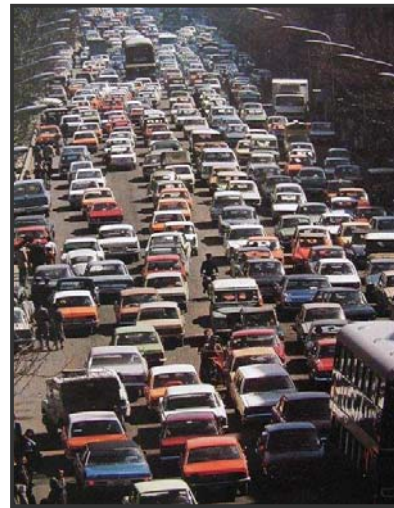
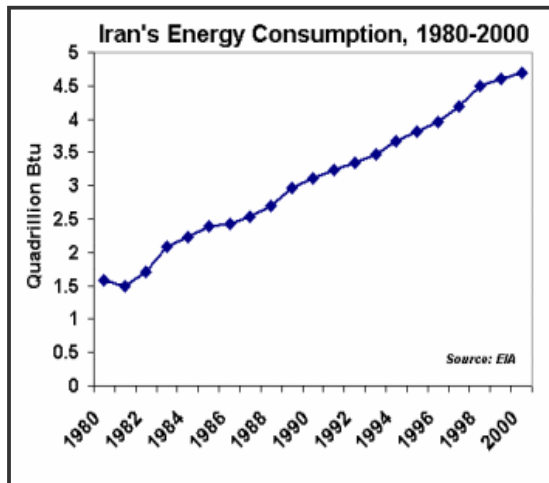
- ۱- صرف تغییرات کالبدی بدون پشتوانه تحولات اقتصادی و بوم شناختی منجر به پایداری شهر ها نخواهد شد.
- ۲- فشرده بودن یا نبودن بافت شهری، به خودی خود عاملی تعیین کننده در پایداری شهر نیست.
- ۳- پایدارترین شکلهای شهری، شهر چند مرکزی و شهر اقماری می باشد و با توجه به اینکه شهرهای ایران از این دو شکل می توانند پیروی کنند از پتانسیل مناسبی در جهت رسیدن به شکل پایدارتر شهر برخوردار هستند.
- ۴- به نظر می رسد شکل کلان یک شهر در نهایت در ارتباط با تعریف شهر یا منطقه شهری پایدار اهمیت چندانی نداشته باشد. و آنچه در ارتباط با پایداری اهمیت قابل ملاحظه ای می یابد تقویت و انسجام ساختار خرد اجزاء شهر می باشد.

نتایج فوق میتواند منجر به ارائه راهکارهایی جهت دهنده در توسعه شهری پایدار در ایران شود.

واژگان کلیدی: توسعه پایدار-شهر پایدار- جامعه پایدار- شکل شهر-بوم شناخت

مقدمه:

با افزایش بیش از پیش توان تاثیر انسان بر محیط زیست و رشد بی سابقه جمعیت در قرن حاضر و توسعه شهرها، زیست بوم های کره زمین دچار بحران شده است. آثار منفی زیست محیطی شهر تا آن اندازه افزایش یافته که بزرگترین تهدید در مقابل این زیست بوم ها شمرده می شود. مصرف بی رویه منابع (بوم شناختی، اقتصادی و اجتماعی) نگران کننده است و یکی از تبعات آن مورد تهدید واقع شدن و عدم پایداری در کیفیت زندگی شهری است.

بیان مسأله: ایران نیز به عنوان کشوری در حال توسعه نیازمند مدیریت آگاهانه منابع شهری می باشد و پرسش های

اساسی در راستای شناخت بیشتر موضوع مطرح می شود:

- تعریف شهر پایدار در ایران چیست؟ (با توجه به مقتضیات بوم شناختی، اقتصادی و اجتماعی)
- راهکارهای دستیابی به شهرهای پایدار در ایران چیست؟
- و به طور خاص توسعه پایدار شهری، در شهرهای ایران و فاکتورهای تعیین کننده کدامند؟

اهداف تحقیق: هدف این مقاله دستیابی به راهکارهای مؤثر بر شکل گیری شهر پایدار با توجه به شرایط اقتصادی

اجتماعی و بوم شناختی ایران می باشد در نهایت بررسی پایدارترین شکل شهر در مناسبت با شهرهای ایران.

پیشینه تحقیق: ۱-مجموعه مقالات شهرهای پایدار در کشورهای در حال توسعه^۱ ۲-طراحی شهری به

سوی شکل پایدار تر شهر^۲ ۳- مقاله معماری، شهرسازی و مقوله ای به عنوان توسعه پایدار^۳

^۱ -پاک، سدريک، مجموعه مقالات شهرهای پایدار در کشورهای در حال توسعه، ترجمه ناصر محرم نژاد، مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهر سازی و معماری وزارت مسکن، چاپ اول، تابستان ۸۳

^۲ - براند فری، هیلدر: طراحی شهری به سوی شکل پایدار تر شهر، مترجم: بحرینی، حسین - ۱۳۸۲

^۳ - سفلائی، فرزانه: مقاله معماری شهر سازی و مقوله ای به نام توسعه پایدار www.aruna.com

فرضیات این مقاله بر نظریات زیر استوار است: ۱- رشد شهر از درون: این نظریه بر احیاء مجدد هسته اولیه شهر (شار) و تأثیر آن بر سازمان کالبدی فضایی، اجتماعی فرهنگی بخش جدید، در مقابل توسعه نا متوازن شهر استوار است.^۱ ۲- نظریه شکل پایدار شهر: این نظریه الگوی شهر منطقه ای را به عنوان پایدارترین گزینه پیشنهاد می کند و فشرده یا پراکنده بودن شهر را صرفاً عاملی موثر بر پایداری آن نمی داند.^۳

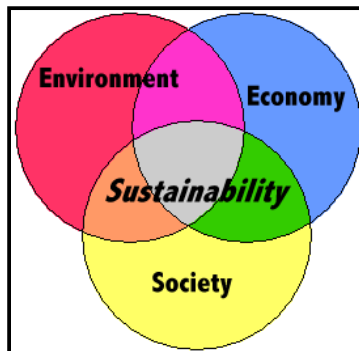
۱- پایداری :

(۱-۱) تعریف پایداری از دیدگاه توسعه ای: (توسعه پایدار)^۴

الف: پایداری به توانمندی جامعه اکوسیستم و یا هر سیستم د رحال فعالیت کنونی اطلاق می شود که می تواند تا آینده نامعلوم ادامه ادامه فعالیت داده بدون اینکه بر اثر فرسایش یا تهی شدن منابع کلیدی به حکم اجبار به سمت سقوط هدایت شود.^۵

ب: توسعه ای که کیفیت زیستی انسان را در چارچوب ظرفیت حامل^۶ سامانه های پشتیبانی کننده محیط زیست (اکوسیستم ها) بهبود می بخشد.^۷ (IUCN, 1991)

تحلیل تعاریف: (۱) نگاه انسان محور که همواره سعی دارد کیفیت مناسب زیست انسان را تضمین کند (۲) رسیدن به یک تعادل پویا میان نظام های انسانی و طبیعت (۳) در تمام تعاریف محیط و زمان فراتر از اینجا و اکنون مطرح می شود.

(۲-۱) ابعاد پایداری: (تصویر ۱)

(۲-۲) پایداری بوم شناختی :

پایداری بوم شناختی را می توان در تداوم و ارتقای سلامت و کارکردهای اصلی محیط زیست تعریف نمود.

۴- حبیبی، سید محسن: از شار تا شهر، دانشگاه تهران، چاپ چهارم، ۱۳۸۲، ص ۲۱۴ و ۲۱۵

۲- حبیبی، سید محسن: نظریه ای در تفکر برنامه ریزی و طراحی شهری، ص ۳، شماره ۳، دانشگاه شهیدبهشتی

۶- رجوع کنید به ۲

۴- Sustainable Development

۵- سفلائی، فرزانه: مقاله معماری شهر سازی و مقوله ای به نام توسعه پایدار

۶- Carrying Capacity

۷- The International Union for Conservation of Nature

اصل مهم در تفکر پایداری نگرش چند مقیاسی / فرامقیاسی^۱ نسبت محیط زیست و مدیریت فعالیت های انسانی در چارچوب چنین چشم اندازی از محیط می باشد. بر مبنای تعریف ، هر فعالیت توسعه انسانی (نظیر ساخت محیط انسان ساخت). در حیطه یک یا چند بوم سامانه اصلی اتفاق می افتد . لازمه برقراری و یا تداوم حالت پایدار در یک بوم سامانه همزیستی و ارتباط متعادل تمام ارکان و عناصر آن با یکدیگر و با محیط فراتر می باشد .

شناخت مسیرهای آسیب پذیری بوم سامانه (Odum,1989) می تواند منجر به ایجادنظام های پایدار انسان ساخت شود:

تصویر ۱

¹ - Multi – Scale / Trans – Scale Thinking

جدول ۱- ویژگیهای بوم سامانه

ویژگی های بوم سامانه	خصوصیات فعالیت های انسانی برای نیل به پایداری
رشد و تکامل دائمی	
پایداری انرژی و ماده ←	بهره وری در مصرف منابع طبیعی
دارای جایگاه بوم شناختی ←	تناسب موقعیت فعالیت و بوم سامانه های پشتیبان
انطباق پذیری	
تنوع زیستی ←	حفظ و ارتقای تنوع زیستی و پیچیدگی
ظرفیت حامل ←	همخوانی اندازه / مقیاس

۲-۲-۱) پایداری اجتماعی فرهنگی

تغییراتی که برای به بارنشدن آینده پایدار ضروری است، همواره قید و بند فرهنگ اجتماعی هر جامعه می باشد و لازمه آن تغییر و بازبینی الگوها و ارزش های اجتماعی ناهمسان و نیز احیاء باورها، سنت ها و الگوهایی است که رشد در فرهنگ تاریخی یک جامعه داشته و موافق و منطبق با تفکر پایداری می باشد. نخستین قدم در این فرآیند تضمین قطعی در رفع نیازهای اصلی جامعه است. (Elkington, 1997; 139)

همچنین اقتصاددانان نقش نظام های اجتماعی را در نیل به فرآیند پایدار رشد اجتماعی به کمک دو اصل سرمایه انسانی^۱ و سرمایه اجتماعی^۲ توضیح می دهند.

جامعه پایدار): بر این مبنا جامعه پایدار، جامعه ای است که در آن همزیستی متعادل جامعه انسانی و محیط زیست طبیعی در راستای بهره مندی توامان اجتماعی - اقتصادی برقرار گردد. خصوصیات چنین جامعه ای عبارتند از:

(The EASE Project, Ekins, Hillman&Hutchinson, Hagan 2001)

الف) بهره مندی مکفی از سرمایه های اصلی / ب) مشمولیت / دربرگیرندگی (تنوع نژادی و فرهنگی و... در جهت افزایش سرمایه اجتماعی) / ج) برخورداری از سلامت ورفاه / د) برخورداری از آموزش / ه) رشد و ارتقای تعامل اجتماعی / و) برخورداری از اصول و ارزش های پایدار

۳-۲-۱) پایداری اقتصادی:

پایداری در اقتصاد را می توان در ایجاد رشد عادلانه و متوازن جامعه انسانی و تضمین بهره مندی تک تک انسانها در طول زمان بدون وارد آوردن خدشه به منابع زیستی، طبیعی و فرهنگی تعریف نمود.

مفهومی که تأثیر و نقش، سلامت و مهارت و انگیزه های افراد جامعه را در تولید ثروت و رشد اقتصادی توضیح می دهد Human Capital - 1

به شاخص هایی از نهاد اجتماع دلالت دارد که مشارکت و همکاری را در راستای رشد جامعه و منفعت جمعی را تسهیل می کند : Social Capital - 2

مروری بر معضلات و مشکلات نظام کنونی اقتصاد در راستای نیل به پایداری:

- عدم اتکای فاکتورهای اقتصادی به مبانی ارزشی جهت ایجاد، تولید و مصرف ثروت
 - بازده پایین نظام اقتصاد کنونی، هدر رفتن منابع تجدید ناپذیر، تولید پسماند ...
 - تبیین کمی سرمایه هایی چون مردم و میط زیست در اقصاء تعریف شده است و از اینرو اغلب شاخصه های مربوط به تعیین قیمت فاقد شاخصه های زیست محیط و اجتماعی اند. (اسکات ۱۳۷۹: ۱۰۴)
 - ساختار نامتوازن و ناعادلانه اقتصاد و نابرابری میان کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته.
 - اقتصاد کنونی به جای استفاده از مازاد سرمایه های طبیعی، از اصل این سرمایه ها بهره می برد.
- خصوصیات نظام اقتصاد پایدار (Green Economy):

(۱) اقتصاد با حساسیت بوم شناختی. (۲) نظام مبتنی بر ارزش (اقتصاددانان سبز، اقتصاد را وسیله و نه هدف در جهت نیل به توسعه پایدار می دانند). (۳) نظام عادلانه. (۴) تأکید بر اقتصاد محلی. (۵) تنوع و پیچیدگی. (۶) ارزش نهادن به جامع. (۷) بهره وری

۲- پایداری شهری):

تعریف شهر پایدار: شهری است که حافظ و ارتقاء دهنده رفاه اهالی چه در بلند مدت، چه در دوره متوسط است، که در ضمن بالاترین کیفیت زندگی انسان از آن به دست بیاید.^۱

شاخصهای شهر پایدار): در ۱۹۹۴، ژانسن بین المللی محیط زیست شهری اروپا، ۹ معیار برای پایداری شهری ارائه نمود:

۱- محیط زیست سالم و مطلوب ۲- دسترسی به فضای سبز ۳- کارایی در استفاده از منابع ۴- نسبت استفاده از انرژی تجدیدپذیر به انرژی تجدید ناپذیر ۵- اقتصاد سبز ۶- حیات بخشی ۷- نسبت NGOها به نسبت کل جمعیت ۸- عدالت اجتماعی ۹- رضایت از کیفیت زندگی شهری ۱۰- رفاه

هیلدربرن/ندفری، بر مبنای سلسله مراتب نیازهای انسانی ماسلو، (تأمین کلیه نیازهای فیزیکی، ایمنی، محیط اجتماعی هدایتگر، تصویر ذهنی مطلوب، فرصت ایجاد خلاقیت و محیط زیبا و مطلوب) معیارهایی جهت پایداری شهر در ۳ دسته اساسی ارائه می کند:

- الف) ویژگی های کالبدی: محدودیت توسعه، تراکم جمعیت بالا، کاربری های مختلط، انطباق با شرایط اجتماعی.
- ب) تمهیدات مربوط به شهر و مناطق شهری: حمل و نقل عمومی، کاهش ترافیک پراکنده کردن حمل و نقل موتوری، سلسله مراتبی از تسهیلات و خدمات و دسترسی به فضاهای بازسبز.
- ج) شرایط زیست محیطی و بوم شناختی: محیط عاری از آلودگی، سروصدا، ازدحام و بزهکاری، برقراری ارتباط ارگانیک بین شهر و روستا.

۲-۱) شکل پایدارتر شهر

با بررسی نظریات و مباحث مختلف در زمینه ساختارها و شکل شهر مشخص می شود که فشردگی بافت شهری و یا بالعکس، پراکندگی آن عواملی تعیین کننده در جهت نیل به پایداری نمی باشند بلکه در این میان شهر یا منطقه شهری چند مرکزی (منطقه ای) به عنوان گزینه ایده آل مطرح می شود. در این شهر کاربریهایی که در یک مرکز واحد شهر فشرده متمرکز می شوند در چند مرکز کوچک تر پراکنده شده ، تشکیل هسته هایی از بخشها ، شهرها یا روستاها را می دهند. در عین حال ۶ مورد شهری لیتچ را بر اساس معیارهای پایداری می توان مورد ارزیابی قرار داد (جدول ۲)

در ادامه ذکر این نکته ضروری است که نمی توان شکل واحدی را به عنوان شکل پایدار شهر معرفی کرد. انتخاب یک مدل مناسب بستگی به خصوصیات آن شهر یا منطقه شهری داشته و بنا بر این ممکن است در هر مورد متفاوت باشد. بنا بر این برای راهکارهای جهت دهنده توسعه پایدار شهرهای ایران ، توجه به شرایط زمینه اجتماعی و اقتصادی و بوم شناختی اهمیت ویژه ای پیدا می کند. چرا که ایران چه به لحاظ اقتصادی و چه از نظر بوم شناختی و فرهنگی اجتماعی در وضعیت خاص خود قرار دارد . تحلیل این ویژگی ها برای رسیدن به شهر پایدار ایرانی ضروریست.

جدول ۲- مقایسه عملکردی مورد انتظار شش مدل شهری

معیارها	شهر مرکزی	شهر ستاره ای	شهر اقماری	توسعه سنتی محله و توسعه وابسته به حمل و نقل	شهر خطی	شهر منطقه ای
میزان ایجاد محدودیت برای توسعه	+	+/-	+/-	-	-	+/-
تراکم جمعیت به نسبت زمین مورد نیاز	+	+/-	+	+	+	+
توجیه پذیری حمل و نقل عمومی	+	+/-	+	-	+	+
پراکندگی حمل و نقل موتوری	-	+/-	+/-	+	+	+/-
توجیه پذیری اختلاط کاربریها	+	+/-	+	-	+/-	+/-
دسترسی به خدمات و تسهیلات	+/-	+/-	+/-	-	+/-	+/-
دسترسی به فضاهای سبز باز (پارک ، فضاهای باز بیرون شهر)	-	+	+	+	+	+
شرایط زیست محیطی (سروصدا - آلودگی و ازدحام)	-	+/-	+/-	+	+	+/-
توان بالقوه برای اختلاط اجتماعی از طریق انواع مسکن	-	+/-	+/-	+	+/-	+/-
توان بالقوه برای استقلال محلی	-	+/-	+/-	+	+/-	+/-
توان بالقوه برای خودکفایی	+	+	+	+	+	+
میزان انطباق پذیری شهر با شرایط / نیازهای متغیر	-	+/-	+/-	-	+/-	+
تجسم پذیری شهر (موجودیت کالبدی) به	+/-	+/-	+/-	-	-	+/-

						عنوان یک کل
+/-	+/-	+	+/-	+/-	+/-	تجسم پذیری احراء شهر (محلات، بخش ها و شهرهای کوچک)
+	-	-	+	+/-	+/-	حس، مکان و مرکزیت
+۶	+۱	+۱	+۶	+۲	-۱	وزنهای برابر
+۳	۰	۰	+۲	+۱	-۴	وزن دار (علائم پررنگ)

۳- جستجوی پایداری شهری در ایران

۳-۱) ویژگیهای بوم شناختی شهری ایران:

اقلیم: بیش از ۶۰٪ جمعیت ایران در نقاط شهری سکونت دارند و بخش قابل توجهی از شهرهای بزرگ ایران در اقلیم بیابانی و نیمه بیابانی هستند. حدود یک سوم جمعیت ایران در ۷ کلانشهر^۱ زندگی میکنند. این در حالی است که مساحت گسترده کشور ویژگی های طبیعی و محیطی آن تمرکز جمعیت را تایید نمی نماید. آثار این تمرکز جمعیتی بر زیست بوم منجر به بحران منابع آب^۲ و انرژی و به طور کلی در منابع زیست محیطی شده است. برای مثال با وجود اینکه استان تهران تنها ۲٪ از منابع آب کشور را داراست، این شهر نزدیک به ۲۰٪ آب توزیعی در کشور را مصرف می کنند.

شرایط محیط و سیمای مراکز زیستی: از گذشته، اقلیم و طبیعت در شکل گیری فضاهای زیستی نقشی ویژه داشته اند. این ویژگی ها را می توان در سیمای محلات نیز دید. در چند دهه اخیر شکل گیری فضا و عناصر کالبدی غالباً ارتباط با محیط منطقه، انسجام، هویت و... را از دست داده اند. بافت شهری و روستایی کشور علیرغم تنوع محیط اجتماعی و معیشتی به نحوی یکسان و یکدست عاری از وجوه مشخصه ویژه، در حال شکل گیری می باشد. همچنین، جزایر حرارتی^۴، وارونگی^۵ و رکود^۶ از پدیده های نوظهور شهری معلول عوامل کالبدی در ساخت شهرهای معاصر ایران است.

۳-۲) ویژگی های نظام اقتصادی شهر در ایران:

دگرگونی های عمیق در شیوه های زیست و تولید در عصر حاضر: نظام تولیدی سنتی کشور که عمدتاً متکی بر کشاورزی بود با ورود نفت به عرصه اقتصاد ایران فرو پاشید. حاصل این اقتصاد تک محصولی، وابستگی نظام اقتصادی به اقتصاد جهانی و در نتیجه توسعه برونزا و سطحی کشور می باشد^۷. علاوه بر آن شکل گیری جامعه مصرفی نیز ماحصل این نظام اقتصادی است. ورود محصولات کشاورزی و کالاهای مصرفی، و عدم توان رقابت نظام تولیدی کشاورزی و صنعتی، و همچنین رفاه

۱- شهر های تهران، مشهد، اصفهان، تبریز، شیراز، کرج و اهواز

۲- شیعه، اسماعیل، با شهر و منطقه در ایران، انتشارات دانشگاه علم و صنعت، ۱۳۸۰، ص ۱۸

۳- آب مهمترین عامل فعالیتهای انسانی و استقرار و توسعه سکونتگاههای انسانی در ایران بوده است. به نقل از (بحرینی، ۱۳۷۴: ۱۳۷۷)

۴- Heat Island: بر اثر ایجاد تغییرات غیر عادی در الگوی دمای مناطق شهری بر اثر تابش پدیده ای به نام جزایر حرارتی به وجود می آید.

۵- Inversion-

۶- Stagnation-

۷- حبیبی، سید محسن: از شار تا شهر، دانشگاه تهران، چاپ چهارم، ۱۳۸۲

نسبی در شهرها پدیده مهاجرت به شهر را حادث شده است ، منجر به توسعه بی رویه شهری ، پدیده هایی همچون حاشیه نشینی و پیدایش شهرها و شهرک ها در نقاطی نه چندان مستعد شده است .

در یک نگاه مشکلات اقتصادی باعث افزایش قیمت زمین و در نتیجه افزایش سطوح زمین شهری و دور شدن محدوده شهر از مرکز آن و تبدیل فضاهای سبز به اراضی مسکونی شده است.

۳-۳ ویژگی های نظام اجتماعی شهر در ایران (تصویر ۲):

پدیده های اجتماعی معاصر ایران را نمی توان از نظام اقتصادی و روند توسعه آن جدا کرد. جریان هایی همچون نهضت تنباکو، انقلاب مشروطیت ایران و انقلاب ۱۳۵۷ در پاسخ اجتماع به حذف شدنش از عرصه توسعه و تولید و تصمیم گیری به وجود می آید. این جنبش ها حاکی از تمایل جامعه به حفظ خود اتکایی و هویت ملی هستند^۱. از سوی دیگر مهاجرت و به وجود آمدن طبقات اجتماعی و تمایزات و تقابل های آنها، پدیده هایی همچون شمال شهر و جنوب شهر را ناشی می شود. فقدان عدالت اجتماعی منجر به توزیع ناعادلانه خدمت در سطح شهر گشته است. علاوه بر این مهاجرت فشرده به شهر با عدم تجانس گروه های اجتماعی و بروز مشکلات جدید در نظام زیست خانوار همراه بوده است. تضاد بین گروه های مختلف ساکن منجر به مشکلات متعدد در عرصه مسکن و بروز تقابل های اجتماعی در فضاهای شهری شده و آشفتگی شدید سیمای شهری را به دنبال داشته است^۲. همچنین دگرگونی های فضای شهری از طریق مداخلات وسیع سیاسی دولت و نه از طریق دگرگونی ها و جنبش های اجتماعی صورت می گیرد و بنابراین شهر قادر به پاسخگویی به نیازهای انی و آتی ساکنانش نیست.

۳-۴ ویژگی های کالبدی فضایی شهر در ایران

تقابل با شیوه های زیست و تولید: کالبد شهر در ایران که بنا بر ظاهر آن می توان به بسیاری از الزامات در عوامل تشکیل دهنده شالوده شهر پی برد، در دوران معاصر مشکلات اقتصادی، مهاجرت و عدم تجانس فرهنگی گروه های اجتماعی به شدت باعث اغتشاش در چهره شهرهای ایران شده است و نشان دهنده وضعیت فرهنگی حاکم بر آن میباشد.

^۱ - همان

^۲ - شیعه، اسماعیل، با شهر و منطقه در ایران، انتشارات دانشگاه علم و صنعت، ۱۳۸۰، ص ۹۳

خصوصیات اقلیمی با تاثیر بر شیوه های سامان دهی کالبد و همچنین مواد و مصالح و تعداد و فرم باز شوها از عوامل تعیین کننده در چهره شهرها بوده که امروزه به واسطه اجرای طرحهای یکسان توسعه شهری و الگو برداری این ویژگی در حال از میان رفتن است. (تصویر ۳)

تصویر ۴

تصویر ۳

با این وصف خصوصیات کالبد شهر امروز ایران به شرح زیر است:

- ۱- منطقه بندی انعطاف ناپذیر (بر اساس الگوی شهر صنعتی)
- ۲- وجود هسته های تاریخی و نظام ارگانیک آنها و تقابل چهره سیاسی بافت قدیم در عرصه رویارویی با بافت جدید، در این عرصه شاهد دخالت های سنگین کالبدی در دوره معاصر هستیم.
- ۳- توسعه ناموزون: با توجه به عوامل رشد کالبدی شهرها، می توان به خصوصیات عمده توسعه شهری در ایران به شرح زیر اشاره کرد: تبدیل زمینهای کشاورزی به بایر، حومه های فاقد کیفیت فضایی مطلوب، توسعه و رشد نامتعادل واحد مسکونی در اراضی نامتناسب و مخاطره انگیز، مبهم ماندن وضعیت توسعه شهرها در آینده، از بین رفتن فضاهای سبز شهری به واسطه بالا رفتن و بورس بازی و قیمت زمین.
- ۴- نامتعادل بودن تراکم زیستی، سکونت و ساختمانی

۵- جمع بندی: راهبرد هایی جهت تحقق معیارهای پایداری شهری در ایران

الف) توجه به فاکتورهای قرار گیری شهر در بستر منطقه ۱-توان سنجی اکولوژیکی، اجتماعی-اقتصادی بستر

- ۲- بر نامه ریزی عدم تمرکز جمعیت در سطح کشور متناسب با امکانات
- ۳- رده بندی مراکز زیستی نسبت به شرایط جغرافیایی و نقش دهی به مناطق مختلف کشور
- ۴- توزیع متوازن مراکز فعالیتی و کاهش عوامل مهاجر بر انگیز
- ۵- اهمیت دادن به مکانیابی شهرهای جدید نسبت به قابلیت های طبیعی
- ۶- توجه به تداخل نظامهای طبیعی و هماهنگی آنها با یکدیگر

ب) شناسایی و تطبیق الگوهای شکلی پایدار تر شهر با وضعیت موجود:

شکل شهر در اکثر کلان شهرهای ایران را طبق مدل‌های شهری لینچ می توان در ۳ گروه شهر منطقه ای و شهر اقماری ومدل توسعه سنتی محله و توسعه وابسته به حمل و نقل ودسته بندی نمود. این مطلب با توجه به جدول ارائه شده توسط هیلدر براند نشانگر پتانسیل کالبدی برای دستیابی به پایداری شهری در ایران است. توجه به تحقق معیارهای پایداری، برای این سه الگوی شهری در ایران ضروریست.

ج) تقویت ساختارهای خرد شهری

« جستجو برای شکل پایدار شهر تا حدودی گمراه کننده است، آنچه مهم است جستجو برای یک منطقه یا منطقه شهری پایدار است. »

تقویت و انسجام ساختار کلان شهر از طریق توجه به مناطق آن امکان پذیر است. به نظر می رسد ساختار کلان یک شهر در نهایت در ارتباط با تعریف شکل یک منطقه شهری پایدار اهمیت چندانی نداشته باشد و آنچه در ارتباط با پایداری اهمیت قابل ملاحظه ای می یابد ساختار خرد همه اجزاء شبکه است. در این راستا سیاستهایی جهت پایداری ساختارهای خرد در شهرهای ایران ارائه می شود:

- توسعه و توجه به احیاء هسته های شهر به جای تصرف و پیشروی در زمینهای جدید کاهش حمل و نقل سواره
- نکات آشکار و نهان محیط که در تشکیل فضاهای زیستی سنتی کشور موثر بوده، با توجه به شرایط زمان، در ایجاد فضاهای باز و متراکم، سیمای محیط، چشم اندازها و شکل بافت مورد توجه قرار گیرد.
- افزایش تراکم ناخالص جمعیتی در عین حفظ اندازه
- هویت و تصور ذهنی مشخص برای هر یک از محلات و بخشها
- اختلاط کاربری ها و کاهش طول سفر (با توجه به
- بافت شهری انطباق پذیر و منعطف
- دسترسی مناسب به اراضی باز خارج شهر
- اختلاط اجتماعی موزون (و حذف طبقه بندی های
- خود مختاری نسبی مجتمع ها در مورد شکل مناسب
- اجتماعی و مکانی در محلات)
- توسعه با هدف ایجاد مشارکت شهروندان.
- ارائه حمل و نقل عمومی در درون نواحی

در پایان بدیهی است که تغییرات در نظام اجتماعی اقتصادی برای نیل به پایداری ضروری می باشد. و تغییرات کالبدی بدون پشتوانه

تحولات اجتماعی - اقتصادی و بوم شناختی هرگز راه به جایی نخواهد برد.

- [۱]. پاک، سدریک، مجموعه مقالات شهرهای پایدار در کشورهای در حال توسعه، ترجمه ناصر محرم نژاد، مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهر سازی و معماری وزارت مسکن، چاپ اول، تابستان ۸۳
- [۲]. براند فری، هیلدر: طراحی شهری به سوی شکل پایدار تر شهر، مترجم: بحرینی، حسین - ۱۳۸۲
- [۳]. سفلائی، فرزانه: مقاله معماری شهر سازی و مقوله ای به نام توسعه پایدار www.aruna.com
- [۴]. حبیبی، سید محسن: از شار تا شهر، دانشگاه تهران، چاپ چهارم، ۱۳۸۲، ص ۲۱۴ و ۲۱۵
- [۵]. حبیبی، سید محسن: نظریه ای در تفکر برنامه ریزی و طراحی شهری، ص ۳، شماره ۳، دانشگاه شهید بهشتی
- [۶]. شیعه، اسماعیل، با شهر و منطقه در ایران، انتشارات دانشگاه علم و صنعت، ۱۳۸۰، ص ۱۸
- [۷] Miguel Ruano, Eco Urbanism, Editorial Gustavo, SA, 1990
- [۸] Mahban Ketabi Sustainable Development in Tehran /www.wscsd.org
- [۹] Iran :Environmental Issues, www.eia.doe.gov